

Examen VMBO-KB

2015

tijdvak 1
vrijdag 22 mei
13.30 - 15.30 uur

economie CSE KB

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 43 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 53 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Je bent 72 jaar en je woont alleen. Hoe leef je dan?

Bij de beantwoording van de vragen 1 tot en met 8 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 in de bijlage.

Uit de krant:

Grote winkelketens hebben ontdekt dat goedkope ontbijtjes veel, vooral oudere klanten lokken. De rolluiken van de HEMA in Amstelveen zijn 's ochtends om tien voor negen nog dicht, maar voor de ingang wacht al een groepje van ongeveer 10 vaste klanten. Ze komen voor het ontbijt, dat maar 1 euro kost. Voor 1 euro kun je een baguette met ei en bacon, een croissant met jam en een kop koffie krijgen. Het ontbijtje wordt onder de kostprijs verkocht.

Gebruik informatiebron 1.

- 2p 1 Bereken in twee decimalen de verwachte kostprijs van een ontbijt. Schrijf je berekening op.
- 1p 2 Je ziet dat de HEMA het ontbijt met verlies verkoopt.
→ Geef een reden waarom de HEMA dit ontbijt opzettelijk met verlies verkoopt.

Ad van der Grinden, 72 jaar, gaat regelmatig naar de HEMA om daar een goedkoop ontbijt te eten. Vandaag is zijn kleindochter, Marianne (15), mee. Zij heeft vakantie en zit in de 3e klas van het vmbo-kader. Marianne vindt het ontbijt wel erg goedkoop. Ze heeft op school echter iets geleerd over marketing.

- 1p 3 Marianne heeft geleerd over de marketingmix. Ze herinnert zich de 4 p's.
→ Welke p zet de HEMA hier in om Ad als klant te krijgen?
Leg je antwoord uit.

Marianne vraagt aan opa waarom hij hier zo vaak komt. “Dat is voor mij als alleenstaande wel zo gemakkelijk. In mijn situatie is het prettig om met anderen te ontbijten en bij de HEMA is het betaalbaar.”
Marianne vraagt ook aan opa waar zijn inkomen vandaan komt.

- 1p 4 Maak de zinnen kloppend door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de getallen (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de getallen de juiste woorden in.
Kies uit: huur / rente / dividend / overdrachtsinkomen / inkomen uit arbeid

Opa heeft tijdens zijn leven vele jaren gewerkt als werknemer bij verschillende bedrijven. Hij heeft ook een eigen bedrijf (eenmanszaak) gehad. Hij ontving in beide gevallen ... (1) ... Verder heeft hij lang aandelen gehad en hij ontving toen ... (2) ... als inkomen uit bezit. Op dit moment ontvangt hij onder andere een AOW-uitkering. De AOW-uitkering is een vorm van ... (3) ... .

- 1p 5 Opa zegt dat hij er nu in inkomen op achteruit is gegaan, maar dat hij ook minder uitgaven heeft dan in de tijd dat hij nog werkte.
→ Noem een uitgave die waarschijnlijk lager is nu opa 72 jaar is in vergelijking met zijn uitgaven toen hij ongeveer 45 jaar was.

- 1p 6 Noem een uitgave die waarschijnlijk hoger is nu opa 72 jaar is in vergelijking met zijn uitgaven toen hij ongeveer 45 jaar was.

Opa zegt dat toen hij 60 jaar was, hij een netto jaarinkomen had van € 31.550. En zijn netto-inkomen is nu inclusief vakantiegeld:
pensioen € 640 per maand
AOW-uitkering € 700 per maand

- 2p 7 Opa zegt dat hij er in die 12 jaar meer dan de helft op achteruit is gegaan. “Volgens mij klopt dat niet”, zegt Marianne.
→ Bereken hoeveel procent opa in inkomen achteruit is gegaan ten opzichte van 12 jaar geleden.
Schrijf je berekening op.

“De mensen boven de 65 jaar zijn als consumenten niet zo interessant”, zegt Marianne. Opa zegt dat de mensen boven de 65 jaar juist een heel belangrijke doelgroep zijn voor producenten.

- 1p 8 Leg uit waarom ouderen een interessante doelgroep zijn voor producenten.

Ron wordt zzp'er

Bij de beantwoording van de vragen 9 tot en met 13 moet je soms gebruikmaken van informatiebronnen 2 en 3 in de bijlage.

Ron van Bentem (45 jaar) is elektromonteur en is onlangs ontslagen.

- 1p 9 Ron gaat op zoek naar werk. Hij is benieuwd hoeveel hij kan verdienen. Het uurloon wordt onder andere bepaald door werkervaring en opleiding.
→ Noem, naast de werkervaring en opleiding, nog een andere factor die de hoogte van het uurloon bepaalt.

Na een half jaar elke week solliciteren heeft Ron nog steeds geen werk gevonden. Hij overweegt een eigen elektrotechnisch bedrijf te starten als zzp'er. Deze afkorting staat voor zelfstandige zonder personeel. Dat is dus iemand die een eigen bedrijf is begonnen en geen personeel in dienst heeft.

- 1p 10 Ron maakt een begroting voor zijn eerste jaar als zzp'er.

	bedrag
jaaronzet	€ 100.000
inkoop	€ 30.000
brutowinst	€ 70.000
afschrijvingskosten	€ 3.000
promotiekosten	€ 2.500
vervoerskosten	€ 3.500
administratiekosten	€ 2.000
huisvestingskosten	€ 12.000
rentekosten	€ 2.000
verzekeringskosten	€ 2.000

→ Bereken het verwachte nettoresultaat voor Ron.
Schrijf je berekening op.

- 1p 11 Op de begroting heeft Ron € 2.000 aan rentekosten voor geleend geld opgevoerd. Het rentepercentage voor geleend geld is 5% per jaar. Hoeveel geld denkt Ron te gaan lenen?
- A € 100
  - B € 4.000
  - C € 10.000
  - D € 40.000

Ron gaat met zijn bedrijfsplan naar een accountmanager van de bank en weet met zijn enthousiasme en het goed uitgewerkte plan de man te overtuigen van de haalbaarheid van zijn bedrijf. De manager gaat akkoord met het financieren van Rons bedrijf.
Ron van Bentem schrijft zijn bedrijf in bij de Kamer van Koophandel. Binnen enkele weken komt de eerste opdracht binnen.

Gebruik informatiebron 2 en 3.

- 2p 12 Bereken in twee decimalen het bedrag inclusief btw dat de opdrachtgeefster moet betalen. Schrijf je berekening op.

Ron is erg tevreden over de nieuwe btw-maatregel. Hij ziet de toekomst optimistisch tegemoet als deze maatregel van kracht blijft.

Gebruik informatiebron 2.

- 1p 13 Leg uit dat Ron door deze maatregel meer werk zal krijgen.

Koffiepraat

Bij de beantwoording van de vragen 14 tot en met 20 moet je soms gebruikmaken van informatiebronnen 4 en 5 in de bijlage.

Toen Kees een pak koffie openmaakte om koffie te zetten, zag hij dat deze koffie uit Guatemala kwam.

Gebruik informatiebron 4.

- 2p 14 Guatemala is een van de belangrijkste koffieproducenten van de wereld. Toch is het maar een kleine producent vergeleken met Brazilië. Brazilië levert één derde ($1/3$) van de wereldproductie van koffie.
→ Bereken in één decimaal hoeveel procent van de wereldproductie van koffie in Guatemala wordt geproduceerd.
Schrijf je berekening op.
- 1p 15 Het gaat niet goed met de koffieboeren. Volgens een woordvoerder van de milieuorganisatie Greenpeace vormt de aanleg van nieuwe plantages niet alleen een milieuprobleem, maar is het ook één van de oorzaken van de crisis bij de koffieboeren.
Hieronder staan drie verschijnselen.
1 groter aanbod van koffie
2 grotere productie van koffie
3 lagere prijzen van koffie
Zet de verschijnselen in een zodanige volgorde dat een logische gedachtegang ontstaat.
A nieuwe koffieplantages → 1 → 2 → 3 → crisis bij de koffieboeren
B nieuwe koffieplantages → 1 → 3 → 2 → crisis bij de koffieboeren
C nieuwe koffieplantages → 2 → 1 → 3 → crisis bij de koffieboeren
D nieuwe koffieplantages → 2 → 3 → 1 → crisis bij de koffieboeren
E nieuwe koffieplantages → 3 → 1 → 2 → crisis bij de koffieboeren
F nieuwe koffieplantages → 3 → 2 → 1 → crisis bij de koffieboeren
- 1p 16 Koffie is een belangrijk exportproduct van Guatemala. De lage exportprijzen voor koffie hebben gevolgen voor de ruilvoet van Guatemala.
Stel dat de exportprijs van koffie uit Guatemala daalt en de importprijzen voor Guatemala niet veranderen. Wat zal er dan gebeuren met de ruilvoet van Guatemala?
A De ruilvoet van Guatemala zal gelijk blijven.
B De ruilvoet van Guatemala zal verbeteren.
C De ruilvoet van Guatemala zal verslechteren.

- 1p 17 Guatemala produceert koffie van een goede kwaliteit. Het is alleen jammer dat koffie de laatste jaren steeds minder opbrengt. Gelukkig heeft Guatemala geen monocultuur.
→ Wat is voor een land het nadeel van het hebben van een monocultuur?

De arme boeren van Guatemala hebben vaak geen reserves. Vooral voor hen is samenwerken met organisaties als Max Havelaar een manier om iets te doen aan hun slechte inkomenspositie. Voor de Max Havelaar koffie moeten wij in Nederland iets meer betalen dan voor gewone koffie.

Gebruik informatiebron 5.

- 2p 18 Een pak gewone koffie kost € 1,80 in de supermarkt. Een vergelijkbaar pak Max Havelaarkoffie kost € 1,95.
→ Hoeveel procent van de consumenten is volgens de enquête-uitslag bereid de hogere Max Havelaarprijs te betalen?
Schrijf je berekening op.
- 1p 19 Een andere manier om iets aan de armoede te doen, is ontwikkelingshulp. Guatemala is één van de landen waaraan Nederland ontwikkelingshulp gaf.
Een voorwaarde voor het krijgen van ontwikkelingshulp van Nederland is het hebben van een goed bestuur.
→ Waarom heeft het sturen van ontwikkelingshulp naar een land met een slecht bestuur weinig positieve gevolgen voor de bevolking?
- 1p 20 Nederland gaf een vast percentage van het nationaal inkomen als ontwikkelingshulp.
Piet vindt het beter een vast bedrag per jaar te besteden aan ontwikkelingshulp.
Marieke zegt: "Een vast percentage van het nationaal inkomen is bij economische groei op termijn voordeliger voor de ontwikkelingslanden dan een vast bedrag aan ontwikkelingshulp."
→ Leg de mening van Marieke uit.

Iedereen gratis aan de glasvezel!

Bij de beantwoording van de vragen 21 tot en met 25 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 6 in de bijlage.

Steeds meer huishoudens gaan over op glasvezel. De huishoudens kunnen kiezen uit meerdere serviceproviders. De serviceproviders bieden een pakket producten aan.

Eind 2010 is Glasco BV, één van de bedrijven dat glasvezelnetwerken aanlegt, begonnen met de voorbereiding van het aanleggen van een netwerk in Winterswijk. Om de kosten terug te verdienen moest minimaal 40% van de huishoudens een abonnement afsluiten bij een serviceprovider.

- 1p 21 Ondanks het feit dat de aanmeldperiode een keer verlengd is, bleef de aanmelding in Winterswijk bij 31% steken. Toch is door Glasco BV besloten te beginnen met de aanleg van het glasvezelnetwerk.
→ Geef een argument waarom hiertoe besloten is.
- 1p 22 De aansluiting op het glasvezelnetwerk wordt betaald door de providers waar de abonnementen bij worden afgesloten. Voor de consument is deze aansluiting gratis. Veel economen beweren echter dat dit niet waar is. “Gratis bestaat niet” is de mening van deze economen.
→ Leg uit waarom de aansluiting voor de consument helemaal niet gratis is.
- Gebruik informatiebron 6.*
- 1p 23 De familie Voorman was één van de eerste die in Winterswijk koos voor glasvezel. Hiervoor moesten zij een provider kiezen. In de informatiebron staan de voorwaarden van de providers vermeld. De familie Voorman wil graag internet met een snelheid van 50Mb, nummerbehoud en onbeperkt bellen in Nederland en digitale tv zonder pluspakket. Bovendien willen ze hulp bij de installatie. Ze hebben berekend dat provider A hun het eerste jaar € 695 zou gaan kosten.
→ Bereken in hele euro's de kosten in het eerste jaar voor de familie Voorman als ze kiezen voor provider B.
Schrijf je berekening op.

- 1p **24** Glasco BV is vooral actief in Oost-Nederland. Volgens het bedrijf biedt glasvezel juist voor deze regio veel voordelen. Hier is namelijk sprake van een bevolkingskrimp, mede doordat werknemers naar het westen trekken omdat daar meer werkgelegenheid is. Het snelle internet zou volgens de directie van Glasco BV de bevolkingskrimp kunnen doen afnemen. Hieronder staan drie economische verschijnselen.
- 1 minder reistijd
  - 2 makkelijker thuiswerken
  - 3 noodzaak van verhuizen is minder
- Zet de verschijnselen in een zodanige volgorde dat ze een logische gedachtegang vormen.
- A sneller internet → 1 → 2 → 3 → minder bevolkingskrimp
  - B sneller internet → 1 → 3 → 2 → minder bevolkingskrimp
  - C sneller internet → 2 → 1 → 3 → minder bevolkingskrimp
  - D sneller internet → 2 → 3 → 1 → minder bevolkingskrimp
  - E sneller internet → 3 → 1 → 2 → minder bevolkingskrimp
  - F sneller internet → 3 → 2 → 1 → minder bevolkingskrimp
- 1p **25** De gemeenten in de krimpgebieden hebben er belang bij dat hun inwoners niet massaal naar het westen verhuizen.
- Verklaar waarom de gemeenten in de krimpgebieden liever niet willen dat mensen uit krimpgebieden massaal naar het westen verhuizen.

Het huishouden van Jan Steen

Bij de beantwoording van de vragen 26 tot en met 30 hoef je geen gebruik te maken van informatiebronnen in de bijlage.

Het gezin Steen bestaat uit Jan, Gretchen en twee kinderen. Het is chaos in huize Steen. Een radiator is kapot en het deurtje van de wasdroger is kromgetrokken.

- 1p **26** Jan belt de reparateur voor het repareren van de radiator. Na de reparatie krijgt hij de rekening: € 203,00.
- Onder welke uitgavensoort valt deze reparatie?
- A dagelijkse uitgaven
  - B huishoudelijke uitgaven
  - C incidentele uitgaven
  - D vaste lasten

2p 27 Gretchen wil een nieuwe wasdroger kopen. Op de site van de Consumentenbond bekijkt ze de testresultaten en kiest de beste koop uit. Volgens Jan kan ze beter naar de winkel gaan en zich daar laten voorlichten over wasdrogers.

→ Noem een voordeel én een nadeel van het zich laten voorlichten in de winkel in plaats van het vergelijkend warenonderzoek van de consumentenbond te gebruiken.

Doe het zo:

Een voordeel is:

Een nadeel is:

Jan weet niet hoe het gezin er financieel voorstaat. "Ik weet niet of er geld is voor een wasdroger", zegt hij.

2p 28 Jan houdt drie weken lang de huishoudelijke uitgaven bij. In deze drie weken heeft het gezin € 605 aan huishoudelijke uitgaven besteed.
→ Bereken in twee decimalen deze huishoudelijke uitgaven omgerekend per maand.

Schrijf je berekening op.

1p 29 Jan heeft nog geen rekening gehouden met de reserveringen voor een andere auto. Zijn Peugeot 308 CC (cabriolet) heeft hij twee jaar geleden nieuw gekocht voor de aanschafprijs van € 37.500. Hij verwacht nu nog vijf jaar in de auto te rijden en hem dan te verkopen voor € 10.000. Hij wil dan een andere auto kopen waarvan de aanschafprijs € 20.000 is. Hoeveel moet Jan per maand reserveren om over vijf jaar de andere auto te kunnen kopen?

A € 119,05

B € 166,67

C € 333,34

D € 458,34

Jan heeft een beknopt overzicht gemaakt van de maandelijkse financiële situatie van zijn gezin.

inkomsten	€ 2.850
huur, gas en licht	€ 780
gemeentelijke belastingen	€ 160
ziektelkostenverzekering	€ 290
contributies, abonnementen	€ 250
autokosten	€ 500

- 1p 30 Jan zoekt naar mogelijke oplossingen om te bezuinigen, maar ziet dat hij op een aantal uitgaven op korte termijn niet kán bezuinigen.
→ Noem een uitgave van Jan en Gretchen waar ze op korte termijn niet op kunnen bezuinigen.
Leg uit waarom dat niet kan.

We zetten de verdubbelaar in!

Bij de beantwoording van de vragen 31 tot en met 36 hoef je geen gebruik te maken van informatiebronnen in de bijlage.

In maart 2013, toen de crisis nog steeds voortwoekerde, deed zich een vreemde situatie voor. Het aantal werklozen nam met 28.000 toe, terwijl er 'slechts' 2.000 banen verdwenen. Dat bleek het effect van de werkloosheidsverdubbelaar.

De snel oplopende werkloosheid werd niet zozeer veroorzaakt door het verdwijnen van banen, maar door de toename van het aantal nieuwe werkzoekenden. Het ging hierbij vooral om huisvrouwen en zzp'ers (zelfstandigen zonder personeel).

bron: de Volkskrant, vrijdag 19 april 2013

- 2p 31 In het eerste kwartaal van 2013 zochten 1,1 miljoen personen tussen 15 en 65 jaar betaald werk van twaalf uur of meer per week. Dit waren personen zonder werk of met een kleine baan van minder dan twaalf uur per week. Ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder waren dat er 208.000 meer.
→ Bereken in één decimaal met hoeveel procent het aantal personen tussen 15 en 65 jaar, dat betaald werk zoekt voor twaalf uur of meer per week, toegenomen is tussen het eerste kwartaal van 2012 en het eerste kwartaal van 2013.
Schrijf je berekening op.

Vaak was het zo dat bij oplopende werkloosheid juist werklozen van de arbeidsmarkt verdwenen, doordat zij zich niet langer op de arbeidsmarkt aanboden.

- 1p **32** Geef een argument voor sommige werklozen om zich niet langer op de arbeidsmarkt aan te bieden als de werkloosheid oploopt.

In economisch slechte tijden ontdoen bedrijven zich vaak als eerste van hun flexibele schil, dat wil zeggen dat flexibele arbeidskrachten worden ontslagen.

Kenmerk van flexibele arbeid is dat het aantal te werken uren niet vast ligt. Bijvoorbeeld bij de afspraak dat de werknemer pas komt werken na een oproep (oproepkracht). Soms is er dan sprake van af en toe een paar uur werk, soms van hele dagen. Een oproepkracht heeft dus ook geen vast maandloon.

- 1p **33** Geef een argument waarom juist flexibele arbeidskrachten in economisch slechte tijden als eerste hun werk verliezen.

- 1p **34** Begin 2013 meldden zich vooral veel huisvrouwen die voordien niet wilden werken op de arbeidsmarkt.
→ Geef een argument waarom deze huisvrouwen werk gingen zoeken terwijl er juist veel werklozen bijkwamen.

Naast de aanmelding van veel huisvrouwen was er ook sprake van veel zzp'ers die zich op de arbeidsmarkt meldden. Zzp'ers zijn ondernemers die geen personeel in dienst hebben. Doordat zij geen opdrachten meer konden vinden, meldden zij zich enkele maanden later bij het UWV/Werkbedrijf en werden officieel geregistreerd als werkloze. Volgens economen was er in de periode vóór de aanmelding van de zzp'ers sprake van verborgen werkloosheid.

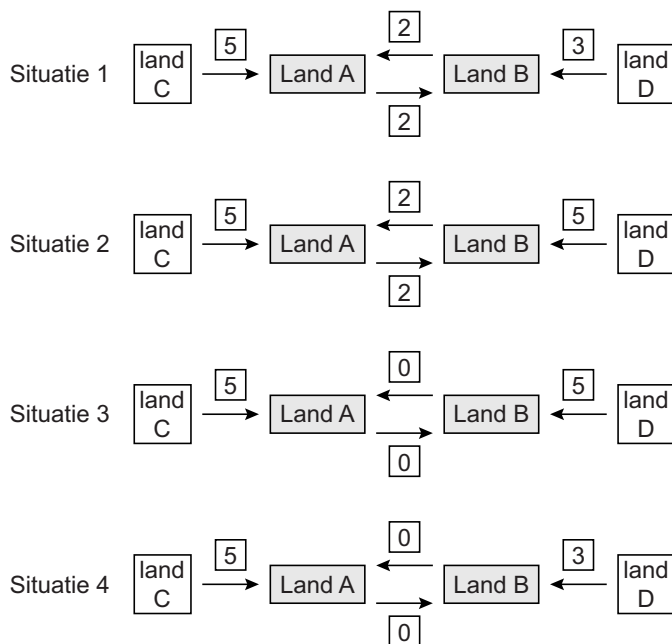
- 2p **35** Leg uit dat er sprake was van verborgen werkloosheid in de periode vóór de aanmelding van de zzp'ers.

- 1p **36** In maart 2013 was het aantal officiële werklozen 30.000 hoger dan in de maand ervoor. Het aantal WW-uitkeringen ging maar met 3.000 omhoog. Waardoor was de stijging van het aantal WW-uitkeringen lager dan de stijging van het aantal officiële werklozen?
- A** De meeste werklozen hadden een deeltijdbaan.
  - B** De vraag naar arbeid nam in maart 2013 fors toe.
  - C** Een groot aantal werklozen had zich niet ingeschreven bij het UWV/Werkbedrijf.
  - D** Niet iedereen die werkloos werd, had recht op een WW-uitkering.

Thies gaat internationaal

Bij de beantwoording van de vragen 37 tot en met 43 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 7 in de bijlage.

Thies produceert en verkoopt tractoren. Deze tractoren exporteert hij ook naar het buitenland. De export binnen de EU-landen verloopt redelijk tot goed. Dit komt onder andere omdat er binnen de Europese Unie geen handelsbelemmeringen zijn.

legenda: betekent een invoertarief van 4%

- 1p 37 Land A en B zijn lid van de EU. Land C en D zijn géén lid van de EU. In welke van de vier situaties wordt de verhouding tussen de vier landen juist weergegeven?
- A situatie 1
  - B situatie 2
  - C situatie 3
  - D situatie 4

Het aantal verkochte tractoren is de laatste jaren aan het stijgen op de wereldmarkt. De prijzen per tractor zijn aan het dalen.

- 2p 38 Vorig jaar verkocht Thies 33 tractoren. De prijs van een tractor was vorig jaar € 62.000 en dit jaar € 60.000.
→ Bereken hoeveel tractoren Thies dit jaar minimaal moet verkopen om minstens dezelfde omzet als vorig jaar te behalen.
Schrijf je berekening op.
- Gebruik informatiebron 7.*
- 1p 39 Thies wil in 2014 een omzet behalen van 2,25% van de totale tractorhandel binnen de EU.
→ Bereken in hele euro's de gewenste omzet van Thies in 2014 binnen de EU-landen.
Schrijf je berekening op.
- 1p 40 Thies verhandelt zijn tractoren liever binnen de EU dan buiten de EU.
→ Noem twee voordelen van handelen binnen de EU.
- 1p 41 Thies heeft de afgelopen jaren vooral proberen te besparen op de lonen van zijn werknemers om zijn afzet te vergroten.
Hieronder staan 3 tussenstappen:
1 bedrijfskosten dalen
2 verkoopprijzen dalen
3 vraag naar tractoren stijgt
Zet de verschijnselen in een zodanige volgorde dat een logische gedachtegang ontstaat.
A besparen op de lonen → 1 → 2 → 3 → grotere afzet
B besparen op de lonen → 1 → 3 → 2 → grotere afzet
C besparen op de lonen → 2 → 1 → 3 → grotere afzet
D besparen op de lonen → 2 → 3 → 1 → grotere afzet
E besparen op de lonen → 3 → 1 → 2 → grotere afzet
F besparen op de lonen → 3 → 2 → 1 → grotere afzet

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

- 1p 42 De mogelijkheden om te besparen op de loonkosten zijn voor Thies beperkt. Zo is er in Nederland een minimumloon en zijn er afspraken over de lonen. Thies overweegt (een deel van) zijn productie naar het buitenland te verplaatsen. Hij kijkt naar mogelijkheden in Roemenië. Zijn vrouw vraagt waarom hij niet in China gaat kijken. “Daar liggen de lonen lager dan in Roemenië”, zegt ze. Thies: “Maar ik kies voor Roemenië omdat dat land lid is van de EU.”
→ Noem een reden om juist voor een EU-land als Roemenië te kiezen boven China, ondanks de lagere lonen in China.
- 1p 43 Een vriend van Thies luistert naar de discussie tussen Thies en zijn vrouw en schudt zijn hoofd: “Jullie moeten ondanks de hogere lonen helemaal niet je productie verplaatsen naar het buitenland. Niet naar China en ook niet naar Roemenië”, zegt hij.
→ Noem een reden om ondanks de hogere lonen in Nederland de productie in Nederland te laten plaatsvinden.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.